

Mustafa (Dinleme/İzleme): Hikâye Unsurları, Gerçek- Kurgusal Unsurlar, Geçiş ve Bağlantı İfadeleri ve Noktalama

T.D.5.4. Dinlediği/izlediği 'Mustafa' metnindeki hikâye unsurlarını (olay örgüsü, şahıs kadrosu, yer ve zaman) ile gerçek ve kurgusal unsurları belirleyebilme · T.K.5.12. Konuşma ve yazılarında düşüncenin yönünü değiştiren, destekleyen veya özetleyen geçiş ve bağlantı ifadelerini uygun yerlerde kullanabilme · T.Y.5.16. Metinlerde nokta, virgül, iki nokta, soru işareti, ünlem, konuşma çizgisi ve kesme işaretinin işlevlerini kavrayarak doğru uygulayabilme

HATIRLAYALIM

- Öyküleyici metinlerde olay örgüsü, şahıs ve varlık kadrosu, mekân (yer) ve zaman olmak üzere dört temel hikâye unsuru bulunur.
- Yaşanması mümkün veya yaşanmış durumlara gerçek unsur; yazarın hayal gücüyle kurguladığı olağanüstü öğelere kurgusal unsur denir.
- Cümleler arasında düşüncenin yönünü değiştiren (ama, fakat, ancak), destekleyen (özellikle, örneğin) ve özetleyen (kısacası, özetle) ifadeler kullanılır.
- Özel adlara gelen çekim ekleri kesme işaretiyle (') ayrılır, yapım ekleri ayrılmaz; ulusal ve resmî bayram adları büyük harfle başlar.

1 EŞLEŞTİRME

İfadeleri öyküleyici metin ve noktalama konusuyla ilgili uygun kavramlarla eşleştiriniz.

e 1. olay örgüsü	a) Dinlenen veya okunan metnin okuyucuya verdiği temel mesaj
c 2. kurgusal unsur	b) Özel adlara getirilen çekim eklerini ayırmak için konan işaret
a 3. ana fikir	c) Yazarın anlatımı zenginleştirmek için hayal gücüyle kurduğu öğe
d 4. konuşma çizgisi	d) Satır başına alınan diyalog cümlelerinin başına konan işaret
b 5. kesme işareti	e) Olayların kronolojik oluş sırasına göre birbirine bağlanması

2 ÇOKTAN SEÇMELİ

Görselde 'Mustafa' dinleme/izleme metninden alınan bir bölümün hikâye haritası K, L, M ve N kutularıyla gösterilmiştir. Bu kutuların karşıladığı hikâye unsurları aşağıdakilerin hangisinde doğru eşleştirilmiştir?

K Kutusu
1893 yılının güneşli bir sonbahar sabahı	L Kutusu
Selanik Askerî Rüştiyesi matematik dersliği	M Kutusu
Mustafa ve öğretmeni Yüzbaşı Mustafa Efendi	N Kutusu
Başarıyla öğretmeninden "Kemal" adını alması
A K: Mekân — L: Zaman — M: Olay örgüsü — N: Şahıs kadrosu	B K: Zaman — L: Mekân — M: Şahıs kadrosu — N: Olay örgüsü	C K: Zaman — L: Şahıs kadrosu — M: Mekân — N: Olay örgüsü	D K: Olay örgüsü — L: Mekân — M: Şahıs kadrosu — N: Zaman

3 ÇOKTAN SEÇMELİ · DÜŞÜN

"Küçük Mustafa, dayısının çiftliğinde kaldığı günlerde bile derslerinden kopmadı. Gündüzleri çiftlik işlerine yardım etti, akşamları ise mum ışığında kitaplarını okudu. __, zor şartlar onun öğrenme azmini hiçbir zaman azaltmadı." metninde boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

A Oysa	B Buna rağmen
C Kısacası	D Örneğin

4 DOĞRU MU, YANLIŞ MI?

Doğru olan ifadelerin yanındaki D kutusunu, yanlış olanların yanındaki Y kutusunu işaretleyiniz.

	D	Y
Metinde üzerinde durulan kavrama konu, okuyucuya verilmek istenen asıl derse ise ana fikir denir.	☒	☐
Tarladaki korkuluğun ve kargaların Küçük Mustafa ile sohbet etmesi tarihsel bir gerçek unsurdur.	☐	☒
Özel adlara getirilen '-lı, -li, -lık, -çe' gibi yapım ekleri kesme işaretiyle ayrılmaz.	☒	☐
Ulusal ve resmî bayram adlarında yalnızca ilk kelimenin baş harfi büyük harfle yazılır.	☐	☒
'Özellikle, örneğin, hatta, üstelik' sözcükleri düşüncüyü destekleyen ve açıklayan ifadelerdir.	☒	☐

5 BOŞLUK DOLDURMA

Boşlukları kutudaki uygun sözcüklerle doldurunuz.

- gerçek konuşma kısacası kurgusal ana
mekân

- Hikâyede olayların yaşandığı yere ve çevreye **mekân** denir.
- Tarihte yaşanmış veya yaşanabilir olaylara **gerçek** unsur denir.
- Anlatılanları toparlarken **kısacası** gibi özetleme ifadeleri seçilir.
- Satır başındaki diyalogların önüne **konuşma** çizgisi konur.
- Olayı yaşayan başkahramana metnin **ana** karakteri denir.

6 ÇOKTAN SEÇMELİ

Görseldeki dört kartta koyu yazılan geçiş ve bağlantı ifadelerinin cümleye kattığı işlevler altlarında belirtilmiştir. Hangi kartta geçiş ifadesinin görevi yanlış yazılmıştır?

1. Kart: "Yoruldu ama çalışmayı bırakmadı."
Görev: Düşüncenin yönünü değiştirme	2. Kart: "Derslerini, özellikle matematiği severdi."
Görev: Düşüncüyü destekleme ve açıklama
3. Kart: "Kısacası azimle hedefine ulaştı."
Görev: Düşüncenin yönünü değiştirme	4. Kart: "Engeller çıktı; buna rağmen vazgeçmedi."
Görev: Düşüncenin yönünü değiştirme

A 1. Kart	B 2. Kart	C 3. Kart	D 4. Kart

7 TABLOYU TAMAMLA

Görseldeki dört sahne kartının 'Mustafa' metninde gerçek unsur mu yoksa kurgusal (hayali) unsur mu olduğunu ve gerekçesini tabloya yazınız.

1. Sahne	2. Sahne	3. Sahne	4. Sahne
Şemsi Efendi Mektebine kaydolup okula başlaması	Tarladaki korkuluğun Mustafa'ya öğretmesi	Askerî Rüştiye sınavına girip okulu kazanması	Rüzgârın Mustafa'nın kulağına fısıldaması
Sahne Kartı	Gerçek / Kurgusal	Değerlendirme Gerekçesi	
1. Şemsi Efendi Mektebi	Gerçek unsur	Tarihte yaşanmış gerçek eğitim olayıdır.	
2. Konuşan korkuluk	Kurgusal unsur	Cansız varlığa konuşma özelliği verilmiştir.	
3. Askerî Rüştiye sınavı	Gerçek unsur	Sınavı kazanması tarihsel gerçektir.	
4. Fısıldayan rüzgâr	Kurgusal unsur	Rüzgârın fısıldaması hayal ürünüdür.	

8 KISA CEVAP

Görseldeki diyalog kartında numaralanmış yay ayrıçların (1, 2 ve 3) içine sırasıyla hangi noktalama işaretleri getirilmelidir? Nedenleriyle kısaca yazınız.

Matematik Dersliği Diyalog Kartı
Yüzbaşı Mustafa Efendi öğrencisine dönerek şöyle dedi (1) (2) Bundan böyle senin adın Mustafa Kemal olsun (3)

1: İki nokta (:) konuşma öncesi; 2: Konuşma çizgisi (—) diyalog başı; 3: Nokta (.) bitmiş cümle sonu.

9 ÇOKTAN SEÇMELİ

Görseldeki çalışma yaprağında numaralanmış dört cümle yer almaktadır. Özel adların yazımı ve kesme işaretinin (') kullanımı kurallarına göre hangi cümlede yazım yanlış yapılmamıştır?

1. Cümle: Selanikli küçük Mustafa kitap okumayı çok severdi.	2. Cümle: 29 ekim cumhuriyet bayramını törenle kutladık.
3. Cümle: Mustafa Kemal, Türkçe'yi özenli ve kurallı kullanırdı.	4. Cümle: Atatürkün hayatı hepimize ilham kaynağı olmaktadır.

A 1. Cümle B 2. Cümle C 3. Cümle D 4. Cümle

10 ŞİFRELI KELİME

İpuçlarındaki kavramları yazınız. Numaralı harflerle matematik öğretmeninin Küçük Mustafa'ya verdiği adı bulunuz.

Metinde üzerinde söz söylenen kavram veya olay: metnin ...

Olayın yaşandığı oda, okul veya şehir gibi çevre

Olayların yaşandığı gün, mevsim veya yüzyıl gibi dönem

Olumlu düşünceden olumsuzla geçerken kullanılan geçiş ifadesi

Kısacası ve sonuç olarak sözleriyle eş görevli geçiş ifadesi

K O N U S U

M E K Â N

Z A M A N

A N C A K

Ö Z E T L E

Turuncu kutulardaki harfler yukarıdan aşağıya:

KEMAL

11 SIRALAMA

Görselde Küçük Mustafa'nın eğitim hayatındaki gelişmeler karışık olarak özetlenmiştir. Bu olay örgüsü basamaklarını kronolojik oluş sırasına göre 1'den 4'e kadar numaralandırınız.

İlkokul Başlangıcı Şemsi Efendi Mektebi	Çiftlik Günleri Dayısının yanında kalma	Rüştiye Sınavı Selanik Askerî Rüştiyesi	Kemal Adını Alma Matematik dersi başarısı
--	--	--	--

- 2 Babasının vefatı üzerine bir süre dayısının çiftliğinde kalıp işlere yardım etmesi
- 3 Okuma isteğiyle Selanik'e dönerek Askerî Rüştiye sınavını kazanması
- 1 Küçük Mustafa'nın Selanik'te Şemsi Efendi Mektebinde ilkökul eğitimine başlaması
- 4 Matematik dersindeki başarısı sayesinde öğretmeninden 'Kemal' adını alması

12 ÇOKTAN SEÇMELİ · DÜŞÜN

Görselde 'Mustafa' metnini dinleyen iki öğrencinin aldığı K ve L notları verilmiştir. Bu iki notun metin çözümlemesindeki karşılıkları aşağıdakilerin hangisinde doğru açıklanmıştır?

Öğrenci Notu K	Öğrenci Notu L
"Mustafa'nın çocukluk yıllarında karşılaştığı güçlükler ve okuma tutkusu"	"Engeller karşısında yılmadan çalışan ve okuyan kişiler hedeflerine ulaşır."

- A K notu metindeki kurgusal unsurları, L notu ise metnin şahıs kadrosunu göstermektedir.
- B K notu metnin ana fikrini (mesajını), L notu ise metnin konusunu ifade etmektedir.
- C Her iki not da metinde geçen olayların yer ve zaman unsurlarını sıralamaktadır.
- D K notu metnin konusunu (ne anlatıldığını), L notu ise ana fikrini (verilen dersi) belirtmektedir.

13 KISA CEVAP · DÜŞÜN

Görseldeki cümlelerde [I] ve [II] numaralı boşluklara düşüncenin akışına göre hangi tür geçiş ifadeleri getirilmelidir? Her boşluk için uygun birer örnek sözcük yazınız.

Geçiş ve Bağlantı İfadeleri Tamamlama Kartı
Mustafa çiftlikte kargaları kovalıyordu; [I] fırsat buldukça kitap okuyordu. O tüm derslerine özenle çalışırdı, [II] matematik dersine ayrı ilgi duyardı.

[I] yön değiştiren ifade (ancak / fakat); [II] destekleyici ifade (özellikle / hatta).

14 AÇIK UÇLU · DÜŞÜN

Görseldeki karşılaştırma kartında 'Mustafa' gibi tarihî bir kişiliği anlatan eserlerde gerçek olayların yanında kurgusal (hayali) unsurlara da yer verilmesinin amacı ne olabilir? Düşüncenizi yazınız.

Tarihî Gerçeklik Boyutu Selanik'te doğması, okuduğu okullar ve "Kemal" adını alması gerçektir.	Sanatsal Kurgu Boyutu Hayali diyaloglar ve kişileştirmeler esere duygu ve merak katar.
---	---

Kurgusal unsurlar anlatımı ilgi çekici kılar ve kahramanın duygularını daha iyi yansıtır.